

LANGS OSLOS ELVER OG BEKKER:

Elver i syd

ARTIKKELSERIEN MED OSLO ELVEFORUM PÅ TUR LANGS BYENS VANNVEIER HAR NÅDD BYGRENSEN I SYDØST. VÅR VEIVISERS HÅP ER AT ARTIKLENE INSPIRERER TIL UTFLUKTER I OSLOS BLÅGRØNNE BYLANDSKAP.

AV IDA FOSSUM TØNNESEN

Ida Fossum Tønnesen f. 1942, er landskapsarkitekt, har drevet eget kontor, vært medlem av bystyret, Oslo Byes Vels styre og Park- og idretts-sjef i Oslo kommune. Har vært seniorrådgiver i Byrådsavdeling for miljø og samferdsel for «Grorudalsprosjektet». Er pensjonist og leder av Oslo Elveforum. Nestleder i Oslo Byes Vels styre fra 2010.

Bildene i artikkelen er tatt av forfatteren eller hennes følgesvenner.

Vi har vandret sammen langs byens mange elver, og på denne siste turen ser vi på to grenseelver, nemlig Gjersjøelva mot Oppegård og Ellingsrudelva mot Lørenskog. I syd ligger også Østensjøvannet, kilden til Østensjøbekken, en av sideelvene til Alna. Vi må selvfølgelig ta en runde i dette flotte naturområdet. På en del av siste etappe i vår rundtur tok jeg følge med to veteraner i Oslo Elveforum, tidligere leder Tor Holtan-Hartwig og Trine Johnsen, sentrale skikkelser i vårt prosjekt «Blågrønn hovedstadsaksjon» og elveadopsjon for byens skoler.

Gjersjøelva – grenseelv mot Oppegård

Elva renner fra Gjersjøen i Oppegård kommune og ut i sjøen ved Ljansbruket. Langs elvas nedre del er den i 1,5 kilometer grenseelv mellom Oslo og Oppegård.

VANNET SOM DRIVKRAFT

De fleste av elvene i Oslo har vært preget av tømmer- og sagdrift, men ingen er så kort og så intenst brukt til dette som denne elva. Den spennende

Gjenreist oppgangssag ved Gjersjøelva.

historien startet i 1529 og handler om sagdrift, kruttverk og møller. De fleste sagene langs elva var flomsager.

Mariakirken var eier av vannveien og anleggene frem til reformasjonen. Etter hvert overtok Hvitebjørngodset i Oppegård eierskapet. Omkring år 1700 ble Hvitebjørn og Stubljan slått sammen og het deretter Ljansbruket. Godseierne var på denne tiden landets mektigste menn. De skapte sine formuer på trelasthandel og betydelig eksport til blant annet England, Nederland, Frankrike og Portugal.

Vi har tidligere omtalt sagbruksprivilegiene i Lysakerelva. For å ha kontroll over trelasteksporten fikk hver enkelt sag lov til å skjære et visst antall planker og bord pr. år.

De sagene som fikk slike privilegier, ble kalt kvantumssager og gjorde det godt. Denne ordningen varte til begynnelsen på 1800-tallet. Sagene i Gjersjøelva var slike kvantumssager.

Ved elva dannet det seg småsamfunn som det fremdeles finnes spor etter.

NATUREN LANGS ELVA

Fin utsikt over elvas Oslo-del og fjorden er det fra dagens

Gjersjøelva i Oslo kommune.

bru i Ingierstrandveien. Elva har gravd seg ned og danner en bred kløft mellom to skogkledde koller. Hele landskapet er et kort og noe lukket dalsøkk med bratte åser på hver side.

Like ved hverandre lå sagene – øvre og nedre sag. Ved øvre sag finnes fortsatt rester av dam og sag. Når vi kommer til nedre sag, ligger elvas store attraksjon – nemlig en nybygd oppgangssag. Man antar at det var her den første sagan lå på 1500-tallet, og den nye er bygd slik disse sagene var den gang.

Det er et ønske å utvikle Gjersjøelvdalen til et område for kulturminnevern, rekreasjon og fritidsfiske. Tilgjengeligheten til Gjersjøelva er tilfredsstillende langs hele strekningen. Midtveis er det laget en parkeringsplass. Det er anlagt en egen fiskeplass for bevegelseshemmede. Med start fra øvre del av elva er det laget en natur- og kultursti som går rundt hele Hvitebjørnområdet. Vest for elva er en av Oslo-områdetets beste arenaer for fjellklatring.

Selv om denne artikkelen bare omtaler den delen av elva som ligger i Oslo, er det absolutt å anbefale hele turen fra Gjersjøen til fjor-

den. Oppegård kommune og lokale jeger- og fiskerforeninger arbeider aktivt for å ta vare på de verdiene som er knyttet til elva.

FISK OG BIOLOGISK MANGFOLD

Elva er rehabilitert både hva gjelder biologiske miljøkvaliteter og andre tiltak med sikte på å forbedre fiskelivet i elva. Oppegård jeger- og fiskerforening har brukt 4.000 timer på å rydde nedre del av elva før en kunne starte med fiskekultivering. Det er bygd to fisketrapper, laget fem terskler for å heve vannstanden, lagt ut store steiner og tømmerstokker i deler av elva, og det er fordelt 120 tonn grus i gyteområdene. Gjersjøelva fremstår i dag som en elv rik på biologisk mangfold, og er godt tilrettelagt for at laks og sjørret skal komme opp i elva og gyte.

Spørsmålet om tilstrekkelig vannføring på rett tidspunkt er sentralt og følsomt i alle levende vassdrag. For Gjersjøelva fungerer et frivillig vannregime tilfredsstillende idet vassdragsmyndighetene så vidt mulig bidrar til best mulige forhold i elva.

Som nevnt er det nedlagt omfattende frivillig innsats fra folk i Oppegård og betydelig støtte fra Oppegård kommune og Fylkesmannen i Oslo og Akershus, slik at Gjersjøelva gjennom de senere år er rehabilitert mønstergyldig. Elva har ikke vært overdekket. Kopien av den gamle oppgangssagen med anlegg for fremvisning nederst i vassdraget er et berikende innslag. Et nytt lokalhistorisk museum med hovedvekt på Ljansgodsets historie ble åpnet våren 2009 i en gammel arbeiderbolig, Langbygningen.

Det arbeides nå med planer for en enkel gangvei langs Gjersjøelva fra oppgangssaga og opp til en tidligere opparbeidet sti som gjør det mulig å gå langs hele elva. Det er også planlagt et nytt kvernhus samt et nytt hus for en gammel lokomobilsag som står på lager og venter på å vise seg frem for publikum. Planene er ventet realisert innen 2015 da Oppegård kommune fyller 100 år. All honnør til frivillige med engasjement og pågangsmot i et godt samarbeid med offentlige etater.

Gamle arbeiderboliger ved Gjersjøelva.

Ellingsrudelva – grenseelv mot Lørenskog

Vår neste elv renner nordover fra Nordre Elvåga via Lørenskog og Skedsmo kommuner inn i Nitelva og Øyeren, og til slutt er vannet herfra en del av Glomma som først møter havet ved Fredrikstad. Av de elver og bekker vi har omtalt, er dette en av de mer beskjedne. Den har likevel også sin historie og sine opplevelser. De største opplevelsene er nok innenfor markagrensen og i nabokommunene. Det er verd å ta turen.

SAGER OG MØLLER

Også her har vannet vært brukt til sager og møller. Ved Ellingsrudelva vet vi at det var flomsager allerede omkring 1600, sannsynligvis noe tidligere. Først mot slutten av 1700-tallet ble produksjonen ved sagbruk og møller av større omfang. Et eksempel på dette var Ellingsrud gård, der det på denne tiden ble bygget både sagbruk og mølle. Møllen var på fem etasjer, der den nederste etasjen inne-

holdt en kamin slik at vannet ikke skulle fryse. For å sikre drift til anleggene langs elva, ble det bygget dammer ovenfor sagene, noe som forlenget driftsperioden vår og høst. I dag finner vi fortsatt rester etter disse anleggene i elva.

ELLINGSRUD GÅRD

Gården var klostergods under Hovedøya kloster frem til reformasjonen i 1537. Kronen overtok og solgte gården i 1663. Gårdens storhetstid var under kjøpmann Even Steen.

Gården har siden han overtok vært udelt. Steen kjøpte Mølleråsen ved Elvåga på grensen til Lørenskog. Der startet han et teglverk allerede i 1805. På dette verket fantes en leirmølle, et tørkehus, et lagerhus og boliger til arbeiderne. Dette krevde økt arbeidskraft, som først og fremst ble dekket av husmennene. Av folketellingene i 1801 kan det leses at av omkring 50 husmenn i Groruddalen, var 12 bosatt på Ellingsrud. Ellingsrud har hatt følgende husmannsplasser: Nuggerud, Bjørnsdret, Bråten, Mariholtet, Nuggerudengen, Smedbakken, Net-

topp, Masserud, Solberg, Bilitt og Stenfoss. Nuggerud ligger ved restene etter Ellingsrud mølle og Hauger sag. Nuggerudveien het fra 1925–1952 Elveveien.

Den gamle veiforbindelsen til bygdene ved Øyern, som hadde stor trelasttrafikk frem til 1850-årene, går gjennom området. Gamle Strømsvei krysser Ellingsrudelva rett nedenfor Ellingsrud gård. I 1917 ble gården solgt til Aker kommune og var aldershjem frem til 1977. Nå er gården ridesenter. Hovedbygning og sidebygning har vært i privat eie siden 1999.

NATUR OG DYRELIV

Åpne elver og bekker danner viktige elementer i landskapsbildet, og de bidrar til å binde områder sammen. Det blå har betydning for liv og trivsel ved at det inviterer til rekreasjon og naturopplevelse. Lyden av vann som risler gjennom bekker og små fosser er med på å skape ro og bryte lyden av trafikkstøy. For byens insekter, planter, fugler, pattedyr og vannlevende organismer er åpne vannveier viktige leveområder.

Ørret trives på hele strekningen innen Oslos grense. Det kan være behov for gytegrus enkelte steder i elva. Det er nødvendig med noe opprensning av plast, søppel og greiner med nennsom behandling av beverens virksomhet. Selv om elva ser beskjeden ut, rommer den naturkvaliteter som vi må ta vare på.

TURVEI GIR TILGJENGELIGHET

Hele elvestrekningen er tilgjengelig på tursti eller turvei. Går man fra stasjonskryssene ved Lørenskog stasjon og fortsetter forbindelsen i bro over på Oslo-siden, møter man etter hvert turvei D13 fra Tschudiskogen.

Turvei D13 fortsetter som et tråkk fra Karihaugveien gjennom et

Elver og vassdrag i sydøst.

noe vått terreng på Lørenskog-siden. Etter en solid klopp over til Oslo-siden ved Karolinerveien blir elvebredden tilgjengelig bare på Oslo-siden og passerer Munkebekken og ridesenteret på Ellingsrud gård. Etter hvert krysses markagrensen, og man kan følge elva langs Karolinerveien og videre på tursti langs Mariholtveien.

Det er et unntak her, nemlig at den gamle mølleveien kan følges fra havnehagen ved Nuggerud på klopp over elva og opp til mølleruinene som er merket skiløype, med videre adkomst til Mariholtveien. Det er gode bademuligheter i den delen av sjøen Elvåga som ikke er drikkevann. Ved Nuggerud er det ruiner etter sag, mølle og teglverk. Her

heter elva et stykke Nuggerudbekken.

Bortsett fra kulverter under de tre store veiene – Solheimsveien, Strømsveien med avkjøringer og Lørenskogveien ved Stasjonskrysene – har hovedløpet ikke vært overdekket. Elva er rehabilitert hva gjelder spor etter sagvirksomhet og oppdemninger. Sidebekken Munkebekken er rensket og rehabilitert over en strekning på ca. 500 meter.

En mulig gjenskaping av mølleruinene og av sag- og mølledammen ovenfor Nuggerud er tatt opp med Groruddalen Historielag som et fellesprosjekt. Det ville vært spennende om dette lot seg realisere. Igjen ser vi lokalt engasjement som er meget viktig for å ta vare på de verdiene som ligger i og i tilknytning til elvene våre.

ØSTENSJØVANNET – EN PERLE

En solfylt dag i august tok jeg turen for å oppleve et sjeldent dyre- og planteliv ved Østensjøvannet som er del av Alna-vassdraget. Fornemmelsen av at noen hadde bygget og bodd her i uminnelige tider synliggjøres i gamle oldtidsveier og gravfelt fra vikingtiden. På turen måtte jeg innom Østensjøgårdene hvor et av byens fineste gårdstun i empirestil ligger. I det fjerne på motsatt side av vannet skimtes det fine gårdsanlegget på Abildsø gård.

Langs stien krysser man Bølerbekken, som stille og fint renner ut i vannet. Fuglelivet er en opplevelse.

Østensjøvannet.

NATURRESERVAT OG MILJØPARK

Østensjøvannet har næringsrike våtmarker som skaper gode hekkeområder for vel 50 fuglearter og rasteplasser for mer enn 200 arter under vår og høsttrekket.

Østensjøvannet er den rikeste fuglelokaliteten i kommunen. De vanligste hekkefuglene er grågås, kanadagås, toppdykker, toppand, sivhøne, sothøne, sivspurv og rørsanger.

Vannet og omkringliggende våtmarksområder er på 532 dekar. Vannflaten ble etter engasjement fra Østensjøvannets venner vernet som naturreservat 2. oktober 1992. Området har stort biologisk mangfold og regnes som en av Norges rikeste innsjøer for vann og sumpvannplanter. Det er påvist mer enn 440 plantearter og 210 fuglearter i reservatet, hvorav en rekke trekkfugler. Det er dessuten registrert åtte arter med flaggermus, 1835 insektarter, fire arter med amfibier, 12 sneglearter og tre iglearter i vannet.

Fuglelivet tiltrekker seg stadig stor interesse fra så vel ornitologer som vanlige fugletittere. Systematiske fugletellinger er foretatt de siste 20 år. I 2008 ble 122 arter observert. Antall arter observert i alt gjennom disse årene er oppe i 220. Det er fire fiskearter i vannet: abbor, karuss, mort og gjedde.

Gårdene som har sine jorder ned til vannet, har også sin historie å fortelle.

ABILDSØ GÅRD

Navnet kommer av norrønt «apaldsin» som betyr epleeng. Før 1396 lå gården under Oslo Domkapitel. Kronen overtok i 1537 og solgte i 1663 gården til Knut Franssøn. I 1751 gikk gården over til trelasthandler Christen Brochmann, og sønnen Didrik bygde hovedhuset i 1790. Gården forfalt, men neste eier, Jørgen von Senden Wetlesen, opparbeidet den til et mønsterbruk. Hovedhuset ble ombygget. Abildsø var Akers tredje største gård etter Bogstad og Linderud.

Januar 1844 startet Wetlesen landbruksskole, og sønnene var lærere. Samme høst overtok Akershus amt skolen og drev den i 20 år

Abildsø gård.

før den ble nedlagt og opprettet på ny i Ullensaker. I 1865 åpnet Minna Wetlesen husholdningsskole, den første i sitt slag i Europa. Målsettingen var å forbedre stillingen til vanlige bondekvinne. Minna Wetlesen døde i 1891, og gården ble solgt ut av familien. Den ble regulert til spesialområde bevaring i 1984.

ØSTENSJØGÅRDENE

Østensjøgårdene ligger på motsatt side av vannet. Navnet Østensjø gård kommer av norrønt «Austansjor». Gården tilhørte i 1221 Audun Austansjor. Den ble senere stiftsgods frem til reformasjonen i 1537.

Deretter tilfalt den kronen. I 1663 ble halve gården fradelt kronen. Resten ble solgt i 1666.

Søndre Østensjø ble fradelt i 1748, og i 1875 ble den overtatt av Haakon Tvester. Den har et vel bevart tun med våningshus i empirestil fra 1840-årene. Drengestuen fra 1800 og en låve er fra 1814. Dette er en av Akers eldste driftsbygninger. Anlegget er fredet og restaurert i 2000. Nordre Østensjø gård som ligger ved siden av, skal også

Østensjø gård.

restaureres. Alle husene her er i sveitserstil. Gårdene er i privat eie.

Vest for Østensjøvannet ligger Tallberget. På norrønt betyr «tall» furu. Så stedet heter egentlig furuberget. Det er mange gamle furutrær her. På toppen er det flere fredete gravrøyser fra jernalderen.

NORDRE SKØYEN HOVEDGÅRD

Gården ligger flott oppe på høyden med utsikt ned til Østensjøvannet. I middelalderen var den kirkegods. Dette er en «vin»-gård, det vil si at her har det vært drevet jordbruk så lenge som det har vært drevet jordbruk i Norge. «Vin» betyr eng. Den tradisjonsrike gården har vært herskkelig bebygd siden slutten av 1600-tallet. I 1910 ble gården overtatt av Aker kommune. Jordene ble utparsellert til bebyggelse. Siden 1953 har gården vært samfunnshus.

TURVEIER, STIER OG KULTURBEITE

I Østensjøområdet Miljøpark er det anlagt turveier på begge sider av vannet og Bogerudmyra, i alt 4–5 kilometer. Der turveien krysser

Bølerbekken er det nå bygd en trebro som erstatning for betongrørene. Utenom turveiene er det stier. På de mest utsatte stedene er det lagt ut klopper for å redusere slitasjen. I 2009 er det bygd en gangbro for å sikre publikum tørrskodd forbindelse fra parkeringsplassen i sør til området ved Bogerudmyra. På sørvestsiden av Østensjøvannet ble det for noen år siden anlagt en brygge slik at publikum kan få nærkontakt med fuglelivet uten å skade bredden. For barna er det i 2009 satt opp en motorikkbane som del av lekeplassen i sør. Et område ved Bakkehavn gård er inngjerdet med sikte på gjenskaping av kulturlandskapet. Her gjør sauene beitejobben.

Foruten arbeidet for å bedre vannkvaliteten har forvaltningen av området gjennom en årrekke vært rettet mot erosjonstrusselen langs randsonene og øyene. Videre er det satt inn tiltak mot slitasje og flom for å hindre nedbrytning av turveiene. Vern av biologisk mangfold og tiltak mot fremmede plantearter er en stor utfordring i Miljøparken som omfatter selve vannet, gårdene og områdene mellom.

SMÅBEKKENE

Det er flere småbekker som renner ned og inn i Østensjøvannet. En av dem er Langerudbekken. Den ble gjenåpnet i 2005 (ca. 300 meter) som rensepark med fordrøyningsdammer før utløpet i kanalen ved Bogerudmyra.

Østensjøbekken fra Mølle-dammen til Bryn senter må hentes opp i dagen. Det arbeides med planer for tilsvarende rensing som i Langerudbekken. Ulsrudbekken renner som de fleste tilløpsbekker, åpent ut i Østensjøvannet. Rustadbekken plan-

Østensjøvannet.

Kryssing av elv.

legges gjenåpnet øst for Rustad idrettsfelt. Øvre deler av Bølerbekken har et klart gjenåpningspotensial. Arbeidet med rensing av tilførselsbekkene er nødvendig. Konesjonstiden for overføring av vann fra Ljanselv-vassdraget utløper i 2013. For å unngå flom og nedbrytning av øyer og bredder må det finnes en løsning for vannregimet i løpet av kort tid.

Halvparten av Vadedammen i nord ble rehabilitert i 2007, resten må rehabiliteres om få år. Omlegging av enkelte turveistykker er nødvendig for å unngå slitasje og verne våtmarken. Ytterligere tiltak for å skjønne kulturlandskapet planlegges. Bekjempelsen av fremmede arter fortsetter.

Arbeidet med å unngå at hageavfall tømmes i miljøparken er en stor utfordring. Også her er det et korps av frivillige som gjør en kjempejobb. Østensjøvannets venner fortjener stor honnør for at de passer på dette flotte stykke natur i nærmiljøene i Oslo syd, noe som er til glede for mange, mange flere enn beboerne i området.

Turfølge langs Ljanselven.

Ljanselva

Elva strekker seg 15 kilometer fra Østmarka til Fiskevollbukta og er en av Oslos mest uberørte elver. Elva er vernet i et 100 meter bredt belte. Slike grønne elvebelter er det viktig å ta vare på – det er her dyrene finner skjulesteder, mat og ro. Det er ingen overdrivelse å si at grønne elvebelter gir et variert fuglekor. Kjentfolk sier at går man her en vårdag, kan en i det ene øyeblikket lytte til rødstrupens vemodige sang før bokfinken i neste øyeblikk tar over som solist, og kanskje blander flaggspetten seg inn i sangen og trommer på nærmeste lyktestolpe. Langs elva er det verdt å merke seg det store antall flaggermus, spurver og hakkespetter.

Ljanselva har en rik vegetasjon med frodig kantskog av varmekjære trær. «Urskogaktige» områder danner fredelige lommer for dyrelivet. Elveskogen gir hekkplasser og næringsområder og trekkveier for både dyr og fugler. Det er registrert nesten 100 fuglearter fra Fiskvollbukten til Skraperudtjern. Spettene er representert med

dvergspett, flaggspett, gonnspett og svartspett. Rødlisterarten skogsdue er avhengig av svartspett hull i store, gamle løvtrær eller i naturlige hulrom i råtne trær. Allerede fra mars kan du titte etter den stillfærende og skyg skogduen. Den andre rødlisterarten er dvergspett som lever i høyvokst oreskog, som finnes flere steder langs elva.

FISK OG SKOLE-INNSATS

Ørreten lever langs hele hovedvassdraget. I 2000 bygde Miljøprosjekt Ljanselva en fisketrapp ved Hallagerbanen, slik at fisken som tar seg opp gjennom den nedre fjellkulverten, kan passere videre opp i elva for å gyte. Skolen ved navnet Natur videregående skole la i 2007 og 2008 ut gyttegrus på en mindre strekning der også kantsonen er stabilisert mot erosjon. Ørreten erobrer nå nye områder nederst i den tidligere sterkt forurensede Gjersrudbekken.

Oslo Elveforum har bidratt aktivt til at skoleklasser har engasjert seg og adoptert hver sin del, som en del av prosjekt for Ljanselva miljøpark. Ljanselva rommer ikke bare flott natur, her er også spennende kulturminner som det er verd å stoppe opp ved.

VANNET SOM DRIVKRAFT

Sagbruk har det også vært i denne elva. På 1500-tallet kom oppgangssaga til Norge. Dette var sagblad som ble drevet opp og ned av et vannhjul. Denne type sag gjorde det langt enklere å utnytte landets store tømmerressurser. Vannmengden i denne elva var liten, så det var hovedsakelig drift her i flomperioder. For å bøte på dette ble Sagdammen bygget. Det ble et vannreservoar som sørget for jevnere tilsig av vann

Sagdammen.

Sagstua.

til saga. Sagstua på Sagløkka ved Ljanselva er fra 1800-tallet og ligger under Skullerud gård, som opprinnelig var husvære for sagmesteren og hans dreng ved Skullerudsaga. Sagstua ligger rett øst for europaveien ved inngangen til Østmarka fra Nordstrandveien. I 1998 brant stua etter besøk av ubudne gjester, men ble gjenoppbygd på den originale grunnmuren i 2002.

Sagdammen som sørget for vann til Skullerudsaga, er restaurert, riktignok i forminsket utgave. Dammen hadde i sin tid et vannspeil som lå hele seks meter høyere enn selve skovlhjulet til saga. Store mengder plank ble skåret her i forbindelse med den omfattende byggingen i daværende Christiania sent på 1800-tallet. Tørkingen av materialene foregikk på den såkalte Plankehøgda like ovenfor Sagstua. Vinterveien fra Enebakk gjennom Østmarka var en viktig forsyningsåre som sikret sagmateriale til Skullerudsaga.

Det ble foretatt en elveåpning i 2008 på en ca. 80 meter lang strekning umiddelbart nord for Skraperudtjern. Denne strekningen vil bli et nytt gyteområde.

BEKKER OG KULTURMINNER

Gjersrubbekken er åpnet av Statens vegvesen på en 30 meter lang strekning under Europavei-broen på Klemetsrud. Elva og kantsonen er gjennom de siste ti år ryddet for en mengde gammelt skrot.

I 1855 ble det anlagt et kruttverk i Liadalen, og et lite industrisamfunn vokste fram langs Ljanselva. På det meste var 15 mann ansatt ved selve verket, mens arbeidernes koner jobbet med å pakke kruttet. Vannkraften i elva ble brukt til kruttproduksjon. Det hadde også sine fordeler å legge verket her på grunn av den høye luftfuktigheten som skulle begrense eksplosjonsfaren. Likevel gikk kruttverket i luften i 1884. Smellet var så høyt at folk helt ute i Bærum ble vekket. Av naturlige grunner ble verket aldri gjenåpnet.

I 1874 begynte byggingen av Smålensbanen, senere kalt Østfoldbanen. Smålensbanens tekniske vidunder var brua over Liadalen; Ljansviadukten. Da brua var ferdig, kunne byfolk ta dampskip hit ut på søndagene for å beundre det flotte byggverket. Etter hvert ble jernbanen lagt om og brua sprengt, men fortsatt kan vi se rester av fundamentene.

Hauketo gård var kirkegods i middelalderen og senere krongods. Før Mosseveien ble anlagt midt på 1800-tallet, gikk hovedveien sydover – Den Frederikshaldske Kongevei – gjennom tunet på Hauketo gård hvor det sikkert har vært et hvilested for de reisende. Det eldste våningshuset er et svalgangshus fra 1700-tallet. Ved Ljabru krysser Kongeveien Ljanselva på en steinbru som er 200 år gammel.

Ljabru gård ble ryddet på nytt på 1600-tallet og fikk da navn etter

det eldgamle brostedet over Ljanselva. Gården lå ved den stupbratte Ljabrubakken som var en del av Kongeveien.

TURVEI LANGS ELVA

Det er mulig å ta seg frem til fots langs hele Ljanselva og sidebekkene Lusetjernbekken, Prinsdalsbekken (delvis), Gjersrubbekken og Dalsbekken. En gruset, opplyst turvei mot Skullerud ble anlagt i 2002 i en lengde på 600–700 meter. I 2003 ble en kort, men viktig 50 meter lang strekning syd for Ljabru trikkeløype utbedret. På en del av den vanskeligst tilgjengelige strekningen mellom Hauketo og Skullerud ble det i 2008 anlagt en 800 meter lang gruset, solid turvei litt oppe i skråningen syd for elva. Miljøprosjekt Ljanselva har vært pådriver for en stor turparkeringsplass på Krefteforeningens tomt ved Sagløkka. Den ble anlagt med velvillig hjelp fra Hafslund i 2009. Også her er vi vitne til et betydelig lokalt, frivillig engasjement. Mine turkamerater har vært blant flere som har nedlagt mye tid og arbeidskraft, og det er flere oppgaver som krever et engasjement. Hva gjelder grunnleggende opprydding av gammelt, tyngre avfall og skrot, gjenstår ennå noe arbeid langs Prinsdalsbekken. Her arbeides det også på dugnad med å lage en enkel, gruset tursti fra Hauketo jernbanestasjon og sydover. Turstilenken i skråningen syd for «Urskogen» ønskes videreført gjennom Leirskallen-området frem til Europaveien E6/E18. Den er sterkt etterspurt.

Det samme gjelder en tursti som bør anlegges langs Stensrubbekken fra Maurtueveien syd for Klemetsrud kirke til Stensrudtjern. Det er mange oppgaver å ta fatt på for at opplevelsene ved å vandre langs våre vassdrag skal bli så fin som mulig.

Frivillig innsats er helt påkrevet i et nært samspill med kommunale etater. Oslo Elveforum er et slikt samordnende organ for samspill med myndighetene.

Takk for turen til dere som har lest og kanskje etter hvert oppsøkt Oslos elver og bekker. Vil dere vite mer, anbefales Oslo Elveforums bok «Blågrønn Hovedstad – Jubel og gråt for Oslos elver og bekker». ■

Leder og tidligere leder i Oslo Elveforum, Ida og Tor, takker for turen langs byens elver og bekker.

Kilder: Oslo byleksikon, Kulturminneatlas Groruddalen, Byantikvaren, Turkart Oslo sør, Friluftsetaten.